

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8
СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ З НЕДИФЕРЕНЦІЙОВАНИМ ЗВ'ЯЗКОМ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Підстави виокремлення складних речень із недиференційованим зв'язком.
2. Формально-граматичні особливості складних речень із недиференційованим зв'язком.
3. Семантико-синтаксичні типи складних речень із недиференційованим зв'язком.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – С. 347–351.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : Дон ДУ, 2001. – С. 419–432.
3. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання : [навч. посіб.] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища школа, 1994. – С. 628–656.
4. Українська мова : Енциклопедія / [редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – К. : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2007. – 856 с.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. – С. 343–357.

Допоміжна

1. Христіанінова Раїса. Складні речення з недиференційованим зв'язком у сучасній українській мові / Раїса Христіанінова // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – № 2. – С. 262–274.
2. Дорошенко С. І. Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові / С. І. Дорошенко. – Х. : Вид-во при Харківському державному університеті видавничого об'єднання “Вища школа”, 1980. – 152 с.
3. Дорошенко С. Здобутки і перспективи вивчення безсполучникових складних речень / С. Дорошенко // Лінгвістичні студії : на пошану корифею : Збірник наукових праць і вітань із нагоди 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Сергія Івановича Дорошенка. – Харків, 2014. – С. 3–9.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Завдання 1. Проаналізуйте наведені нижче речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком, визначте причини його недиференційованості.

1. Богдан переглянувся з хлопцями: оце, мовляв, становище (О. Гончар). 2. Унизу, десь там на вулиці, чулись команди, чіткий тупіт ніг: певне, проходили строем мобілізовані (О. Гончар). 3. Сонце впало в вечірню куряву, Тиша виповзла за село (В. Симоненко). 4. Постаріла вже мудрість Божа, розоро щив її грізний час (В. Симоненко). 5. Митцю не треба нагород, його судьба нагородила (Л. Костенко). 6. Зайде сонце – Катерина по садочку ходить (Т. Шевченко). 7. Підвелася вал іде, підвелися султанські сестри і Махідеван (П. Загребельний). 8. Зашебетав соловейко – пішла луна гаєм (Т. Шевченко). 9. За вікном життя ще триває – десь удалині звучить музика, дзеленчать трамваї, чутно сміх (І. Роздобудько). 10. У Анни-Марії сьогодні дивний настрій, вона й сама не розуміє, звідки з'явилася ця хвиля незрозумілої агресії (І. Роздобудько). 11. Авто їхало вулицями міста, Анна-Марія з цікавістю позирала у вікно (І. Роздобудько). 12. Перехожих на вулиці майже не було: падав дрібний теплий дощик (І. Роздобудько). 13. Біля студентського гуртожитку Гіганта побачили маленького червоноармійця: з квачем у руці, він саме наклеював а стіні будинку свіжовіддруковане, набране чорним великим шрифтом оголошення (О. Гончар). 14. Та ось вдарило громом: це найближчий з гігантів, наглухо задраївшись, відкинувши трап, стосило ревнув на місці, ударив докруг грізним, дзвенючим гуркотом (О. Гончар). 15. Поглянь: у землю падає насіння і умирає задля воскресіння (М. Луків). 16. І знову з далеких доріг До моря я сивим прибрів: Шумить воно, грає, гуде (М. Луків).

Завдання 2. Накресліть схеми речень.

1. Ідуть і твердо відбивають кроки по бруку парусинові студентські черевики, і дівчатам передається певність, що, доки є на світі оці їхні чубаті хлопці-волонтери, не ступить нога чужинця на цей майдан, широкий та світлий майдан їхньої юності, яким вони так пишаються, що він найбільший з усіх майданів Європи! (О. Гончар). 2. Все змінювалося на землі з приходом ночі і робилося таємничим і загадковим, прихованим, особливо відчутним і особливо сприйнятливим для всього живого: з луговини тягло теплим вологим відпаром, і холодні трави зараз же відчули його, і стали покриватися щедрою рососою, і різкіше запахли, і серед тих запахів особливо виділявся своїм гірким, чадним смородом полин та волохатий, червоний, з медвяним душком придорожній будяк; і з далекого степу горнуло густим духом скошеного жита, що пахло свіжоспеченою паляницею і трішечки солодом (Г. Тютюнник). 3. У нерівні підніжжя горбів хвилями затікала синява, небо опустилося на ліси та й, скрадаючись, пішло по землі; із самої синяви виїхав вершник, щось епічне, горде було в його поставі і в тому, як з вечорового присмерку, наче з ріки, вибирався кінь (М. Стельмах). 4. Та коли кінь підбіг ближче, Сивоок побачив його круту шию, широкі груди, міцні тонкі ноги, що мовби аж дзвеніли, з розгону вдаряючись у землю, – і кінь йому відразу сподобався, і він

мовчки про себе назвав його ласкаво Зюзь, бо коли дід Родим кликав його, то до свого посвисту додавав ще глухе гудіння голосом і виходив неповторно дивний звук: зю-зю-зю (П. Загребельний).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ АУДИТОРНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Проаналізуйте наведені нижче речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком, визначте їхні семантико-синтаксичні різновиди.

1. Думка думку обганяла, душу пік неспокій (М. Луків). 2. Світло фар більше не було потрібне, саме світання відкривало їм шлях крізь степи (О. Гончар). 3. Застали її в саду біля столика: приклавши до грудей немовля, вона саме годувала його (О. Гончар). 4. Унікальність мови в її багатовимірності: мова одночасно сьогочасна і вічна, конкретно-чуттєва й загальна, матеріальна й ідеальна, фізична й духовна, індивідуальна для кожного мовця і спільна для всіх (Л. Мацько). 5. Найцікавішими були зелені двері: з них я завжди виходила з кишнями, вщерть наповненими печивом, цукерками і сушеними фруктами (І. Роздобудько). 6. А влітку я побачила її знову на лавці перед будинком: вона грілася на сонечку й нагадувала товсту руду кішку з абсолютно байдужим поглядом (І. Роздобудько). 7. Тоді, першого вересня, вона йшла до школи – фартушок у неї був білий, як і належало, у новенькому портфелі лежав пластиковий пенал із малесеньким іграшковим годинником усередині (І. Роздобудько). 8. Зрештою, всі нелегали підлягають депортації – із цим потрібно змиритися! (І. Роздобудько). 9. Клекотіла битва на землі, – Він ховався на горищі хати (М. Луків). 10. Приїдеш колись до нас олію бити, ми з тебе надавимо макухи (Г. Тютюнник). 11. Гаврилові було тяжко дертися, він не міг зійти з братом і тому зупинився, переводячи подих (Г. Тютюнник). 12. Біжить весела дітвора зі школи, Нестримна, як розгачена ріка, вирують сміхом голубі околиці (Д. Павличко). 13. Не треба заздрити Шекспіру, він жив у дуже темний час (Л. Костенко). 14. Жаль бодай хвилинку змарнувати всує, День весняний, кажуть, цілий рік годує (М. Луків). 15. На щастя вавилонські коні могли жити собі спокійно, за якимись неписаними конокрадськими законами вони не будили в Данькові жодних поганих пристрастей (В. Земляк).

Завдання 2. Із-поміж наведених нижче речень із недиференційованим зв'язком випишіть пояснювальні, визначте їхні семантичні різновиди.

1. Все наче було як і раніш: дерева спокійно зеленіють, і день тихий – ні сонячний, ні хмарний, у теплій паволоці імлистій, тільки тривога відчутно розлита в повітрі, вона вже пройняла місто і душі людей (О. Гончар). 2. Власне була це не тиша, а спокій: з річки скрекотали жаби, монотонно гавкали собаки, на підвіконня виліз цвіркунець і засюрчав, шкребучи шибку шарудявим крилом (В. Шевчук). 3. Студенти поки що можуть спати спокійно – у них броня до закінчення університету (О. Гончар). А потім я почула неприємний звук – скрегіт металу об метал: старигань замикав люк на замок... (І. Роздобудько). 4. Старий ще більше насупився, але доскіпуватись не став: той же чабанський гонор не дозволяв йому

бути причепливим, лізти не в своє (О. Гончар). 5. А слова, по-моєму, взагалі не мають жодного значення – це всього лише звуки, які ми зронюємо в порожнечу... (І. Роздобудько). 6. Але сказати йому нічого – все зрозуміло без слів (І. Роздобудько). 7. Він, цей факультетський вільнодум і філософ, який залюбки студіював навіть позапрограманні науки, так до ладу й не міг збагнути мудрість статуту караульної служби, так досі й не навчився як слід ні козиряти, ні ходити з компасом по азимуту: на заняттях у Лісопарку Духнович щоразу збивався з заданого напрямку, викликаючи сміх товаришів і невдоволення викладача (О. Гончар). 8. Мовчки п'ють каву, неквапом з'їдають стейки, дехто ж віддає перевагу млинцям, їх можна полити кленовим сиропом, – ці солодкі приправи різних гатунків стоять у пляшечках на кожному столику (О. Гончар). 9. Цілу ніч в бік Вузлової й далі десь вихрились над степом ракети, котився гомін, лунали команди, – в тому суцільному стугонінні, в криках вояцького торжества тонули чийсь зойки, волав до неба чийсь останній непочутий біль (О. Гончар). 10. Навіть того, чие життя минає в небі, цей степ вражає своїм безмежжям, блиском, сліпучістю – сонце таке сліпуче тут світить, ніби ти опинився на якійсь уже іншій, ближчій до сонця планеті (О. Гончар). 11. Ще мати Єльці розповідала про один гучний випадок, коли Ягор, продавши якоесь у місті багатющий урожай полуниць і добре будучи під джмелем, на весь виторг найняв духовий оркестр, – до самої Зачіплянки грали цьому махновцеві трубачі-оркестранти (О. Гончар). 12. Хурделиця мете, крутить снігом, все довкруги заволокло сивою каламуттю – не впізнати нашого степу (О. Гончар). 13. Як лікар, вона теж тепер в армії, насилу відпросилась сьогодні в начальства проводити сина, а батько й зовсім не зміг: військовий лікар, він зараз дні й ночі у військкоматі, в комісіях, на медоглядах, де перед ним безконечним потоком проходять мобілізовані, яких він відправляє туди ж, куди йде оце їхній син (О. Гончар). 14. Прошелестів легенький вітерець, тихо й несміливо, наче випробовуючи голос, тьохнув соловей – почалося нічне життя, ледь помітне, таємниче, хвилююче (А. Дімаров). 15. Вона нарешті зрозуміла, чому приїхала сюди: щоб не повернутися (І. Роздобудько).

Завдання 3. *Накресліть схеми поданих речень, охарактеризуйте їх.*

1. Він [Павло Загребельний] до нестями, до болю проймається тим, про що пише, він страждає і мучиться, як страждають і мучаться всі герої його, а може, ще й більше, може, ще й глибше; він ніколи не судить, як судять іноді, розсудливо й холодно, деякі забронзовілі літературні боги, він спалює себе всього на безжальному вогнищі творчості – до самоспустошення, до повного виснаження, і вся ота напруга нелюдська, вся ота самовіддача шалена лишається потім на сторінках його книг, в абзацах та реченнях, часто зовні хаотичних, невпорядкованих, як хаотичне й невпорядковане, на перший погляд, життя, що нас обіймає, і читач обпикатиметься об ті сторінки, пройматиметься тим же гнівом і тією ж любов'ю, йому так же болітимуть всі проблеми, породжувані щоденно життям і без яких життя взагалі не можливе, – де тут уже спокій, де тут уже споживання бездумне, на м'якенькій канапі, під абажуром модерним, де тут уже той душевний

комфорт, що його, власне, й покликаний руйнувати новий роман Павла Загребельного! (А. Дімаров). 2. Зюзь належав до вільних створінь природи, він не відав гноблення і покори, не знав запрягу і з неприхованою зневагою дивився на тих жалюгідних коняг, що тягли по розмоклій дорозі купецькі повози на рипливих колесах, якщо й підставляв він свою спину Родимові, то в глибині своєї конячої душі, видно, вважав, що то не чоловік іде з ним у пуцу, а, навпаки, він, кінь, бере собі чоловіка за товариша в свої мандри, за якими знудьгувався на широких випасах (П. Загребельний).